

Jubilea a zprávy

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie, Vol. 47 (2002), No. 2, 167--174

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/141126>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků, 2002

Institute of Mathematics of the Academy of Sciences of the Czech Republic provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This paper has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://project.dml.cz>

jubilea zprávy

VÝZNAMNÉ ŽIVOTNÍ JUBILEUM PROFESORA MILANA KOMANA

V každodenním běhu života si jen málokdy plně uvědomujeme, jak rychle plyne čas. Snad jen tehdy, když se někdo z našich blízkých nebo spolupracovníků dožívá významného životního jubilea. Jedním z nich je v květnu 2002 profesor Milan Koman.

Profesor Milan Koman se narodil 9. května 1932 v Českém Brodě. Tam také v letech 1943–51 vystudoval reálné gymnázium. Studium na matematicko-fyzikální fakultě v oboru učitelství matematika – deskriptivní geometrie ukončil diplomovou prací Topologické k -lineály, kterou ve zkrácené verzi publikoval v roce 1958 v Časopise pro pěstování matematiky. Od té doby profesor Koman pravidelně publikuje matematické i didaktické práce. V obou případech se zabývá především kombinatorikou, v didaktice matematiky také pojetím matematiky na základní a střední škole. Hlavní oblastí vědeckého zájmu Milana Komana v matematice je kombinatorická teorie grafů. Od roku 1960 vedl více než deset let pražský seminář teorie grafů, kde spolupracoval zvláště s Jiřím Sedláčkem a Jaroslavem Blažkem. Zabýval se zejména obtížnou problematikou průsečíkových čísel grafů. Studium těchto otázek probíhalo intenzivně od 60. let minulého století (iniciovali ho matematici Zarankiewicz, Turán a Erdős). O co jde: Graf lze v rovině nebo na jiné ploše realizovat různými způsoby. Již ze 30. let je známa nutná a postačující podmínka, kterou splňují grafy, jež lze v rovině realizovat tak, aby se jejich hrany neprotínaly, jinými slovy, grafy s průsečíkovým číslem 0 (tzv. rovinné grafy). Vzniká tak obecnější otázka, jaký je pro daný graf (na dané ploše) minimální možný počet průsečíků hran, tzv. průsečíkové číslo (crossing

number). Milan Koman stanovil odhady průsečíkového čísla pro určité třídy grafů na plochách rodu 0, 1 a 2. Jako první se zabýval průsečíkovými čísly na neorientovaných plochách, v projektivní rovině a na Kleinově láhvi. Jeho výsledky vzbudily mezinárodní ohlas a byly hojně citovány.

V oblasti vyučování matematice patří Milan Koman spolu s Karlem Hrušou, Janem Vyšínem, Josefem Kittlerem a Františkem Kuřinou k nejvýraznějším osobnostem, které se podílely na tzv. „modernizaci vyučování matematice“ na základní škole. Byl u zrodu Kabinetu pro modernizaci vyučování matematice Matematického ústavu ČSAV a autorem nebo spoluautorem řady pokusných učebních textů, které se později staly základem pro ucelenou řadu učebnic, které začaly být vydávány po roce 1989.

Základní vývojovou tendenci v didaktické práci profesora Komana můžeme charakterizovat jako přechod od soustředění na obsah vyučování ke studiu problematiky příspěvku matematického vzdělávání k rozvoji osobnosti žáků, jejich matematické i všeobecné kultury i vzdělanosti. Tento trend je výrazně patrný v pracích profesora Komana zaměřených na problematiku uchopování situací týkajících se pojmového komplexu pravidelnosti – závislosti – funkce. Významné výsledky své práce v této oblasti publikoval profesor Koman např. v časopise *Teaching Mathematics and its Applications* a v příspěvcích na mezinárodních konferencích o vyučování matematice.

Od roku 1956 se profesor Koman přímo či nepřímo podílel na přípravě budoucích učitelů matematiky a učitelů pro první stupeň základní školy, od roku 1990 jako docent v oboru matematika a od roku 1991 jako profesor v oboru didaktika matematiky a vedoucí katedry matematiky a didaktiky matematiky na pedagogické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. V posledních letech přednáší především teorii množin a didaktiku matematiky pro studenty učitelství pro první stupeň základní školy a vede semináře z metod řešení matematických úloh. Vyžaduje-li to situace na katedře, neváhá převzít přednášky a cvičení i v jiných kurzech, naposledy to byly v zimním semestru školního roku 2001–2002 přednášky a cvičení ze syntetické

geometrie. Je autorem nebo spoluautorem několika vysokoškolských učebnic a učebních textů.

Profesor Koman se také intenzivně věnuje práci s nadanými a talentovanými studenty a vede k této činnosti i své studenty a doktorandy. V 70. letech vedl řadu studentů v soutěži věnované studentské vědecké činnosti, šest z nich postoupilo do celostátního kola, tři z nich získali první místo. Od roku 1960 se profesor Koman podílí na přípravě matematické olympiády. Přednášel na mnoha letních školách pro talentované žáky v matematice i na seminářích, kde se připravovali vítězové celostátního kola na účast v mezinárodním kole matematické olympiády. Od roku 1984 pracoval v Ústředním výboru Matematické olympiády, je autorem ročenek Matematické olympiády i několika svazků v edici Škola mladých matematiků. Z jeho podnětu vznikla v roce 1985 první týmová matematická soutěž pro žáky základní školy s rozšířeným vyučováním matematice. Soutěž je organizována dodnes a na její přípravě se podílejí mimo jiné i budoucí učitelé matematiky a doktorandi v oboru didaktika matematiky. Za práci s talentovanými žáky a studenty obdržel profesor Koman řadu vyznamenání především od JČMF.

Profesor Koman je členem oborové rady Didaktika matematiky pro doktorandské studium na pedagogické fakultě Univerzity Karlovy v Praze a byl členem oborové rady Obecné otázky matematiky a informatiky na Matematicko-fyzikální fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Je školitelem doktorandů v oboru didaktika matematiky. Profesor Milan Koman se v plné práci dožívá sedmdesáti let. Rozhodl se sice odejít z funkce vedoucího katedry matematiky a didaktiky pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, ale na katedře dále zůstává, aby se mohl věnovat nejen výuce, ale především svým diplomantům a doktorandům. My se těšíme, že se bude i nadále podílet také na vědecké práci katedry a že i nadále budeme od něho při různých příležitostech dostávat přání se zajímavými matematickými úlohami.

*Marie Kubínová,
Marie Tichá,
Antonín Vrba*

PROFESOR MIROSLAV NOVOTNÝ OSMDESÁTILETÝ

Profesor RNDr. Miroslav Novotný, DrSc., matematik světového formátu a vynikající vysokoškolský učitel, se 11. května 2002 dožil osmdesáti let. V tomto věku zpravidla již učitelé a vědečtí pracovníci bilancují svůj dosavadní život, případně píší memoáry a užívají zaslouženého odpočinku. Ne tak profesor Novotný: s neuvěřitelným elánem a svěžestí přednáší na Masarykově univerzitě, školí doktorandy, vede vědecký seminář a především s obrovskou erudicí stále vědecky pracuje a získává výsledky prvotřídní kvality. O jeho udivující vědecké potenci svědčí to, že v posledních deseti letech publikoval 18 původních vědeckých prací v prestižních našich i zahraničních časopisech (z nich 14 již vyšlo a další jsou v tisku), je autorem několika skript a pomocných učebních textů a spolu s prvním z autorů tohoto článku a s O. Kopečkem dokončuje práci na monografii o monounárních algebách.

Narodil se v roce 1922 v Tovačově, maturoval v Olomouci v roce 1941. Vysokoškolská studia však mohl nastoupit až v roce 1945, protože během 2. světové války byly české vysoké školy uzavřeny. Vystudoval Přírodovědeckou fakultu Masarykovy univerzity, kam se v roce 1953 po krátkém působení na Vysoké škole technické v Brně a na Vojenské akademii v Brně vrátil jako učitel. V roce 1962 obhájil doktorskou disertační práci (DrSc.) a o rok později byl jmenován řádným profesorem matematiky. V roce 1963 převzal, po tehdy již vážně nemocném profesoru K. Koutském, vedení katedry matematické analýzy. V roce 1970 však byl v atmosféře silících normalizačních tlaků zbaven funkce vedoucího katedry a o rok později s ním byl ukončen pracovní poměr. Nalezl sice odpovídající zaměstnání v Matematickém ústavu ČSAV v Brně, ale byl na dlouhých 19 let zbaven možnosti pedagogického působení, které on sám vždy považoval za hlavní náplň svého života. Na druhé straně se brněnská univerzita tímto nesmyslným rozhodnutím připravila o vynikajícího pedagoga a světově uznávaného vědeckého pracovníka, který nejen mohl zvyšovat její prestiž, ale také mohl předávat své bohaté zkušenosti

studentům a mladým vědeckým pracovníkům.

Po změně politických poměrů se M. Novotný v roce 1990 na Masarykovu univerzitu vrátil a plně se zapojil do pedagogické a vědecké práce, jak to odpovídá jeho stylu a zvyklostem. Nyní pracuje na Fakultě informatiky, Katedře teorie programování.

Rozsáhlé vědecké dílo profesora Novotného, obsahující 108 původních vědeckých prací, několik odborných a popularizujících prací, 12 učebních textů a 2 monografie, již bylo částečně zhodnoceno v článkách k jeho šedesátinám a sedmdesátinám (Čas. pěst. mat. 107 (1982), 208–217; Czechoslovak Math. J. 32 107 (??) (1982), 338–343; Math. Bohemica 117 (1992), 325–329; Pokroky mat. fyz. astr. 37 (1992), 348–349). Uvedeme zde proto pouze stručný přehled výsledků, kterých dosáhl v posledních deseti letech. V teorii uspořádaných množin a obecných relačních systémů např. studoval různé způsoby realizace ternárních relací včetně možností jejich grafického znázornění v případě konečných množin. Podnětným se ukázalo studium pseudodimenze relačních struktur. Tento pojem byl zaveden dříve pro částečně uspořádané množiny jakožto zobecnění klasické dimenze posetů ve smyslu Dushnikové-Millerově. M. Novotný ukázal, že pojem pseudodimenze lze zavést na libovolné relační struktury konečné arity a odvodil řadu jeho významných vlastností. Velmi zajímavým příspěvkem k teorii částečně uspořádaných množin je popis konstrukce umožňující k danému částečnému uspořádání nalézt všechna jeho lineární rozšíření a naopak k danému lineárnímu uspořádání nalézt všechna částečná uspořádání, jejichž je lineárním rozšířením. V teorii monounárních algeber navázal na svoji pionýrskou práci z roku 1953, v níž je podána důmyslná konstrukce umožňující ke dvěma monounárním algebrám nalézt všechny jejich homomorfismy. V následujících deseti letech se v zahraniční literatuře objevily práce řešící parciální modifikace problému konstrukce zaměnitelných zobrazení (Weaver, Prešić), které byly fakticky speciálními případy obecné konstrukce profesora Novotného, jenž v roce 1963 svou vtipnou konstrukcí prezentoval v algebraické terminologii (konstrukce homomorfismů mo-

nounárních algeber) a ukázal, jak z jeho hlavního výsledku vyplývají speciální případy studované dalšími autory. M. Novotný dále rozpracoval aplikace této konstrukce do řady směrů; získal tak pozoruhodné výsledky týkající se např. konstrukce homomorfismů algeber a relačních systémů, konstrukce silně izotonních zobrazení relačních systémů včetně zkoumání kategorií těchto struktur a vztahů mezi nimi. Tyto výsledky, obsažené v několika člancích, jsou rovněž zahrnuty do zmíněné monografie připravované se spolupracovnicí J. Chvalinou a O. Kopečkem pod názvem *Homomorphisms — why and how?* Poznamenejme, že tyto a dřívější jubilanty práce z uvedené oblasti mají četné aplikace v mnoha dalších směrech výzkumu (jmenujme alespoň parciální monounární algebry a jejich homomorfismy, simulace Pawlakových strojů, aritmetiku cyklických monounárních algeber, vyšetřování vlastností centralizátorů množinových transformací a monoidů lokálních automorfismů lokálně konečných stromů a lesů, otázky existence řešení a studium monoidů řešení některých funkcionálních rovnic v jedné proměnné, otázky reprezentace a realizace konkrétních struktur algebraické, pořádkové i topologické povahy a v neposlední řadě i vytváření počítačových programů pro efektivní hledání množin morfismů konečných monounárních algeber) a staly se tak podnětem pro práce některých žáků a následovníků Miroslava Novotného.

V oblasti matematické lingvistiky získal M. Novotný nové a hluboké výsledky při řešení problému gramatické inference. Metodu, kterou rozpracoval již dříve a jež spočívá, zhruba řečeno, v postupu od jazyka nebo jeho fragmentu ke konečné množině pravidel tvořících jádro gramatiky popisující tento jazyk, zobecnil zásadním způsobem tak, že je možno ji aplikovat i na pregramatiky. Ve spolupráci se svým doktorem P. Martinkem rozřešili problém inference pro třídu 1-gramatizovatelných jazyků a třídu bezkontextových jazyků. Nejnovějším výsledkem profesora M. Novotného v této oblasti je vyřešení problému inference pro třídu jazyků generovaných všemi čistými gramatikami.

Profesor Novotný je mimořádnou osobností brněnské i celé české matematiky. Jeho elán, fyzickou i duševní svěžest a zejména jeho pracovní nasazení mu mohou závidět mnohem mladší pracovníci. Naprostá většina matematiků střední generace z brněnské oblasti se k němu s vděčností hlásí jako ke svému učiteli a svému vzoru. Jménem celé české matematické obce mu přejeme do dalších let pevné zdraví, pohodu v osobním životě a mnoho dalších úspěchů v jeho vědecké i pedagogické činnosti.

*Jan Chvalina,
Alexandr Meduna,
Vítězslav Novák*

MILAN MARVAN SEDMDESÁTILETÝ

Doc. RNDr. Milan Marvan, CSc., prožívá v tomto roce dvoje výročí: sedmdesátiny (narodil se 29. 7. 1932 v Kolíně) a padesát let svého působení na Matematicko-fyzikální fakultě Univerzity Karlovy. Po maturitě na kolínském gymnáziu se v roce 1952 přihlásil ke studiu fyziky na přírodovědeckou fakultu Karlovy univerzity a po úspěšně složené přijímací zkoušce začal po prázdninách studovat na právě založené Matematicko-fyzikální fakultě. Na této fakultě strávil celých dalších padesát let svého života.

V padesátých letech nebyla teoretická fyzika studijním oborem, a tak Milan jako posluchač studijního oboru fyzika pevných látek vypracoval experimentální diplomku z oboru termoelektrických jevů. Na to, jak pod vedením prof. Klieru experimentoval a rozbíjel dewarky, rád se svým sebekritickým humorem vzpomíná. V roce 1957 v příznivějším politickém klimatu byla založena katedra teoretické fyziky, kde Milan začal svou velmi úspěšnou pedagogickou a vědeckou činnost teoretického fyzika. Velmi brzo se její osou stala termodynamika a statistická fyzika. Po jedné z reforem, kdy katedra teoretické fyziky byla rozpuštěna s odůvodněním, že teoretici mají pracovat v bližším spojení s praxí, přešel Milan. na katedru makromolekulární fyziky (tehdy se nazývala katedra fyziky polymerů), na které pracuje dodnes.

Milanovou zásadou je, že studovat se má nějaký významný jev a psát se o něm má jen tehdy, kdy je co napsat. Vždy bojoval proti

zvyšování informačního šumu psaním zbytečných článků. Tyto dnes dosti nepopulární zásady mu přinesly jen omezenou světskou slávu, ale učinily z něj člověka, který splňuje představu ryzího vědce.

První jev, kterým se Milan blíže zabýval, byla otázka existence záporných absolutních teplot. Napsal o ní populární knížku [1], která byla přeložena do angličtiny a němčiny. Dalším jevem, při jehož studiu dosáhl Milan řady originálních všeobecně uznávaných výsledků, je vznik elektrické polarizace v gradientu teploty. Tento a další jevy analogické klasickým termoelektrickým jevům předpověděl na základě termodynamiky nerovnovážných procesů [2]. Dva z předpovězených jevů byly později experimentálně prokázány. Na katedře fyziky polymerů byl z Milanovy iniciativy studován flexoelektrický jev, který je analogický piezoelektrickému jevu, avšak vznik polarizace je podmíněn gradientem napětí a ne napětím samotným. Takový jev může vznikat i v amorfních látkách, tedy i v polymerních elastomerech [3]. Z řady dalších studovaných jevů zdůrazníme ještě výsledky dosažené při studiu skelného přechodu. Skelné přechody se nyní uvažují nejen v klasických sklech a polymerech, ale v celé řadě dalších látek, např. ve feroelektrikách. Marvan rozebral vztah skelných a fázových přechodů a upozornil na rozdílnou úlohu viskozity a susceptibility pro vznik jednoho z těchto přechodů. Se svým doktorandem A. Klíčem se nyní zabývá aplikací moderní „mode-mode coupling“ teorie na mnohačástečkový Φ_4 model.

Neodmyslitelnou součástí Milanovy práce je jeho pedagogická činnost. Několika generacím studentů přednášel termodynamiku a statistickou fyziku. Tím, že jeho pedagogická práce je spojena s vědeckou, jsou i jeho kurzovní přednášky neobyčejně hluboké, ukazující přesně základní principy vykládaných oborů. Kromě základních kurzovních přednášek vždy přibližoval aktuální otázky oboru studentům ve výběrových přednáškách. V těch byla mimo jiné probírána termodynamika a fyzikální statistika nerovnovážných dějů a fyzika kapalných krystalů.

Sedmdesátka zastihuje Milana Marvana v plné tvůrčí aktivitě. Z iniciativy prof. J. Fousky se nyní vrátil k některým pro-

blémům feroelektrik. Má např. zásluhu na vytvoření termodynamiky feroelektrika, do něhož jsou „pevně zabudovány“ volné elektrické náboje [4]. Přejeme mu mnoho zdraví a životní pohody, aby ještě dlouho mohl ve své práci pokračovat.

Zmínili jsme se o vědecké a pedagogické práci Milana Marvana, ale málokdo ví, že v mládí se rozhodoval mezi kariérou malíře a kariérou fyzika. Kdybyste navštívili Židovské muzeum v Praze nebo některou z výstav pořádaných v mnoha městech světa na památku malířky Friedel Dicker-Brandeisové, která za války učila malovat děti v terezínském ghetu, pak vězte, že obrázky podepsané M. Eisler jsou obrázky, které v dětství namaloval náš jubilant. Jak jsme napověděli, mládí Milana nebylo jednoduché, v době války tři roky strávil za branami terezínského gheta a jen málo scházelo, aby skončil v polských vyhlazovacích táborech, tak jako většina jeho terezínských kamarádů.

L i t e r a t u r a

- [1] MARVAN, M.: *Záporné absolutní teploty a nové základy termodynamiky*. Praha, SNTL 1965.
- [2] MARVAN, M.: *The electric polarization induced by temperature gradient and associated thermoelectric effects*. Czech. Journ. Phys. B 19 (1969), 1240–1245.
- [3] MARVAN, M., HAVRÁNEK, A.: *Flexoelectric effect in elastomers*. Progr. in Colloid & Polymer Sci 78 (1988), 33–36.
- [4] MARVAN, M., FOUSEK, J.: *Electrostatic energy of ferroelectrics with nonhomogeneous distribution of polarization and free charges*. Phys. stat. sol. (b) 208 (1998), 523–531.

Antonín Havránek

PROFESOR JAROSLAV SMÍTAL ŠEDESÁTILETÝ

Dne 16. 8. 2002 se dožívá šedesáti let Jaroslav Smítal, ředitel Matematického ústavu Slezské univerzity v Opavě, jedna z našich předních matematických osobností. J. Smítal se narodil v Kroměříži, kde v r. 1959

také maturoval. V letech 1959–61 pracoval jako stavební dělník u Dopravních staveb Olomouc. V letech 1961–66 vystudoval obor matematická analýza na Přírodovědecké fakultě Univerzity Komenského v Bratislavě a v letech 1966–80 na této fakultě také působil. Po jejím rozdělení v r. 1980 pak přešel na Matematicko-fyzikální fakultu Univerzity Komenského, kde setrval až do r. 1992. Od r. 1993 je ředitelem Matematického ústavu SU v Opavě (dříve Ústavu matematiky Filozoficko-přírodovědecké fakulty SU). Vědecké a vědecko-pedagogické hodnosti získal na UK v Bratislavě: hodnost kandidáta věd v roce 1972 pod vedením T. Šaláta, habilitoval se v roce 1979, hodnost doktora věd získal v roce 1985 a hodnost profesora v roce 1989 (habilitace v oboru matematika, ostatní v oboru matematická analýza).

J. Smítal publikoval více než 60 vědeckých prací, většinou v renomovaných zahraničních časopisech, desítku učebnic a učebních textů. Vědecky pracoval původně v teorii funkcí a v teorii funkcionálních rovnic. Z těchto oblastí jsou známé zejména jeho práce o darbouxovských funkcích a o řešeních Cauchyho funkcionální rovnice (tj. o aditivních funk-

cích). Mezinárodně známým se stal v r. 1972, kdy publikoval řešení 50 let starého problému o Cauchyho funkcionální rovnici, který formulovali Banach a Steinhaus. Od počátku osmdesátých let, po seznámení s pracemi ukrajinského matematika A. N. Šarkovského, se převážně věnuje teorii diskretních dynamických systémů. Z velkého množství jeho významných výsledků stručně představme alespoň následující.

V roce 1986 publikoval významnou práci, ve které popsal dynamiku zobrazení intervalu, která mají nulovou topologickou entropii a jsou chaotická. V roce 1993 našel společně s A. M. Brucknerem charakterizaci omega-limitních množin spojitých zobrazení intervalu s nulovou topologickou entropií, jejímž důsledkem je mimo jiné i důkaz 25 let staré hypotézy A. N. Šarkovského. Nejvýznamnějším výsledkem, kterého dosáhl v roce 1994 spolu s B. Schweizerem, je klasifikace jednorozměrných dynamických systémů, založená na vlastnostech asymptotických rozdělení vzdáleností mezi dvojicemi proximálních trajektorií. Libovolný diskretní dynamický systém zadaný spojitým zobrazením intervalu generuje konečný počet minimálních distribučních funkcí — tzv. spektrum. Toto spektrum umožňuje definovat „rozumnou“ míru velikosti chaosu v daném dynamickém systému. Velice hluboký je také jeho společný výsledek s A. Blochem, A. M. Brucknerem a P. Humkem z roku 1994, který říká, že systém všech omega-limitních množin daného zobrazení intervalu je uzavřený vzhledem k Hausdorffově metrice.

J. Smítala můžeme dnes bezesporu považovat za jednoho z nejlepších světových odborníků v jednorozměrné dynamice. Jeho práce mají několik stovek citací, převážně zahraničních. Měl pozvané přednášky na desítkách zahraničních konferencí a na desítkách zahraničních univerzit. Jako hostující profesor byl na univerzitách v USA, Kanadě, Itálii a Španělsku.

Do r. 1989 J. Smítal nemohl působit v žádné významnější funkci. Od té doby jich však zastával a zastává celou řadu — nemá smysl je zde všechny vyjmenovávat, zmiňme však alespoň, že od r. 1995 je členem Učené společnosti ČR.

Typické pro něho bylo a je, že se ve vědecké práci neizoluje, nýbrž k ní systematicky a cílevědomě vede své studenty. Právě z práce s nimi má tu největší radost. Pro ty nejšíkovnější má proto neustále připravené otevřené problémy. Vždy měl obdivuhodnou schopnost formulovat je na hranici schopností jednotlivých studentů. V tom se v rozhovorech o svém učiteli dnes všichni vzácně shodují. Není proto divu, že snad žádný ročník soutěže SVOČ se neobešel bez úspěchu jeho žáků, nevyjímaje první ceny v celostátních kolech.

Co však s těmi svěřenci, na které radost z prvních matematických objevů pod Smítalovým vedením zapůsobila natolik, že chtěli pokračovat ve vědecké práci jako jeho aspiranti a doktorandi? Hlavně pro ně v roce 1981 J. Smítal založil v Bratislavě vědecký seminář, který se pak spolu s ním přestěhoval do Opavy. Právě systematická práce v těchto seminářích, jejich stimulující atmosféra, aktuální obsah a vysoká vědecká úroveň garantovaná osobností J. Smítala již dvacet let formují mladé nadšence vědy. Většina českých a slovenských matematiků pracujících v diskretní dynamice jsou jeho žáci nebo žáci jeho žáků. Jsou rozseti po univerzitách a ústavech Akademie věd v obou našich republikách a někteří z nich dnes působí i v zahraničí. Jisté je, že Smítalovu česko-slovenskou vědeckou školu dynamických systémů dnes již nikdo ve světě nemůže přehlížet. Je potěšitelné, že i česko-slovenské workshopy z dynamických systémů, na kterých se každoročně od r. 1997 setkávají Smítalovi čeští i slovenští vědeckí žáci se svým učitelem, přitahují stále více zahraničních matematiků.

J. Smítal byl pro své žáky vzorem i v pozitivním přístupu k vyučování. Přednášel toho mnoho — od disciplín algebraických přes matematickou analýzu až po teorii pravděpodobnosti a statistiku. Vždy byl přísný a nebylo lehké udělat u něho zkoušku. V Bratislavě byl pověstný jeho způsob „vyhazování“ studentů ze zkoušky — velice se omlouvaje a několikrát opakuje, jak je mu to líto, ale nedá se nic dělat, protože umět se musí, osobně vyprovázel studenta až ke dveřím. Jeden z autorů si vzpomíná na výrok svého spolužáka po skončení vysoké školy: „Až Smítal ma naučil učit sa.“ Kromě přísnosti byl

však J. Smítal vždy znám svou spravedlností a nepředpojatostí ke studentům. Tak třeba neměl žádné problémy s tím, aby dal na druhém opravném termínu studentovi jedničku. Nutnou a postačující podmínkou bylo prostě vědět.

Navzdory ohromnému pracovnímu vytížení je možné J. Smítala spolu s jeho manželkou Kristínou, rovněž úspěšnou matematickou, potkat v divadle, na koncertě či v přírodě na turistickém výletě. Smítalovi prostě žije společenským životem. V jejich bytě, tak známém svou pohostinností, si v příjemné atmosféře po dobré večeři dal sklenku kvalitního vína již nejedem přítel a kolega. Energii do práce čerpá J. Smítal také pravidelnými návštěvami dcery a vnuků v Bratislavě. Když si najde čas, zajede si oddechnout na chalupu na Slovensku. To je však spíše malý zázrak než pravidlo, a tak je chalupa daleko častěji využívána rodinnými přáteli.

Za všechny přátele, kolegy a žáky Jaroslava Smítala popřejme oslavenci do dalších let mnoho osobních i pracovních úspěchů, pevné zdraví, hodně radosti v kruhu nejbližších, dobré studenty a spoustu dalších matematických nápadů. Ať mu dlouho vydrží jeho optimismus a energie do práce.

Lubomír Snoha, Marta Štefánková

ZEMŘEL DOCENT ZDENĚK RENC

Doc. RNDr. Zdeněk Renc, CSc., nastoupil po studiích na Matematicko-fyzikální fakultě v roce 1963 jako asistent. V roce 1988 byl jmenován a ustanoven docentem matematické informatiky a teoretické kybernetiky. V letech 1991–1996 vykonával funkci proděkana pro studium. Byl členem Akademického senátu MFF UK a stal se jeho prvním místopředsedou.

Ve své vědecké práci se nejprve zaměřil na teorii množin. Od poloviny sedmdesátých let se věnoval nově vznikajícímu oboru — umělé inteligenci. Zabýval se heuristickými metodami řešení úloh, strojovým dokazováním vět a později také strojovým učením. Vychoval řadu doktorandů a spolu s nimi dosáhl vynikajících výsledků zejména v oboru heuristických metod. Úspěšně se podílel na řešení řady grantů z oboru matematické informatiky.

Doc. Zdeněk Renc byl vzácný člověk a kolega. Působil v různých administrativních funkcích, několik let byl tajemníkem katedry akademika Vojtěcha Jarníka, který si jeho obětavé práce velmi považoval. Po několika letech se stal tajemníkem katedry kybernetiky, informatiky a operačního výzkumu. I když ho tato práce zatěžovala, své pedagogické úkoly plnil vzorně. Jeho práci „nebylo slyšet“, i obtížné problémy dokázal řešit s lehkostí a přátelským způsobem. Na své zatížení si nikdy nestěžoval. Byl oblíbeným kolegou všem členům katedry a nejen jim. V poslední době byl zástupcem vedoucího katedry teoretické informatiky a matematické logiky.

Intenzivně se účastnil práce ve vědeckých společnostech, byl dlouholetým členem ediční rady časopisu *Pokroky matematiky, fyziky a astronomie*, který vydává Jednota českých matematiků a fyziků. Byl také předsedou ediční rady MFF UK. Stal se členem předsednictva České společnosti pro kybernetiku a informatiku.

V doc. Zdeňku Rencovi ztrácí Matematicko-fyzikální fakulta a matematická a informatická komunita vynikajícího učitele, vědeckého pracovníka a svědomitého a dobrého člověka.

Petr Štěpánek

8. ROČNÍK KONFERENCE STŘEDOŠKOLSKÝCH PROFESORŮ MATEMATIKY A INFORMATIKY

V pátek dne 1. 2. 2002 se na katedře matematiky a na katedře informatiky Přírodovědecké fakulty Ostravské univerzity uskutečnil již 8. ročník konference středoškolských profesorů matematiky a informatiky. Toto setkání se koná každým rokem ve spolupráci s Jednotou českých matematiků a fyziků, pobočka Ostrava. Konference byla rozdělena do dvou skupin, a to na matematiku a informatiku.

Ve skupině matematiky byla na programu především problematika úloh středoškolské matematiky. RNDr. JOSEF KUBÁT, ředitel Gymnázia v Pardubicích a jeden z předních tvůrců didaktiky matematiky v České republice, přednášel na téma *Metodické poznámky*

k řešení úloh středoškolské matematiky a uzavřené a otevřené úlohy nové písemné maturitní zkoušky. Toto téma je velmi aktuální vzhledem k poslednímu vyjádření našich vedoucích představitelů zdůrazňujícímu posílení úlohy maturitních zkoušek z matematiky. Dále vystoupil doc. RNDr. JAN KRATOCHVÍL, CSc., z Matematicko-fyzikální fakulty Karlovy univerzity v Praze s příspěvkem na téma *Matematická indukce na středních školách.*

Ve skupině informatiky přednášel RNDr. PETR ŠALOUN z VŠB-TU Ostrava, autor knihy o programování v jazyce C. Dalším přednášejícím byl Mgr. HASHIM HABIBALLA z katedry informatiky Ostravské univerzity. Semináře se zúčastnil i zástupce společnosti Zebra systems, s.r.o. pan ZDENĚK BÍNEK a představil projekt *e-schola.cz*,

který pojednával o současných možnostech e-learningových aplikací. Pozvání na seminář přijal také Mgr. PETR MÍKA ze softwarové školy AKIM, která je akreditovaným a testovacím střediskem ECDL v Ostravě, a na dané téma také hovořil.

Další informace lze nalézt na internetové adrese www.osu.cz/prf/katedry/matematicky/konferen/konf.htm nebo na katedře matematiky PřF OU, tel.: 6160237, e-mail: hanc1@osu.cz.

Konference se zúčastnilo více než 80 středoškolských profesorů matematiky a informatiky, a to nejen z Moravskoslezského kraje.

*Jaroslav Hančl,
Eva Volná,
Hashim Habiballa*

JUBILEA

60 let

RNDr. JITKA SEGETHOVÁ (Praha)
14. 7. 2002

RNDr. VLADIMÍR ŽŮREK (Olomouc)
16. 7. 2002

Prof. RNDr. IVAN MEZNÍK, CSc. (Brno)
17. 7. 2002

RNDr. KAREL MILIČKA, DrSc. (Brno)
22. 7. 2002

RNDr. VLASTIMIL FLAJŠINGR (Zlín)
24. 7. 2002

Mgr. IRENA PLACHÁ (Brno)
25. 7. 2002

FRANTIŠEK HOFMAN (České Budějovice)
31. 7. 2002

RNDr. IVAN EMMER, CSc. (Praha)
31. 7. 2002

Ing. STANISLAV POSPÍŠIL, DrSc. (Praha)
1. 8. 2002

Prof. RNDr. ZDENĚK PŮLPÁN, CSc.
(Hradec Králové)
4. 8. 2002

Doc. Ing. EVA VESELÁ, CSc. (Praha)
6. 8. 2002

RNDr. VLASTA BUCHAROVÁ (Praha)
8. 8. 2002

MARTA FRANCOVÁ (Brno)
10. 8. 2002